

El “com” de l'autodeterminació cap a un Estat per al Poble català

M'hauran de dispensar si en algun moment recordo coses i nocions elementals o que no són noves, però que potser està justificat recentrar-les i definir-les, car assumint-les les prenc com a base per bastir noves tesis i propostes. Aquestes noves tesis i propostes estan orientades cap a una veritable consulta d'autodeterminació del Poble català; possible, efectiva i podent ser reconeguda per la comunitat internacional, provenint del Poble català esdevingut subjecte de Dret internacional. A fi que es creï un grup de mediadors internacionals per començar el procés de negociacions per la creació in reconeixement del nou Estat català.

Dono per fet que m'adreço a compatriotes que desitgen que el Poble català tingui un Estat propi. Eventualment desitjant-ho amb un o altre dels diversos matisos possibles coneguts: “És necessari i possible”. “Ho vull però és impossible”. “Si la independència fos possible, jo seria independentista”. Etc. Etc.

La necessitat del “que” volem, és a dir un Estat propi per al Poble català, ha estat abastament demostrada, si encara calia, en altres ponències i textos d'aquest Congrés per il·lustres col·legues que m'han precedit.

Aquí en l'àmbit de Política del Congrés i en el tema 4 titulat “El procés d'Independència” pretenc tractar ja del “com” anar cap allò que volem: L'Estat propi.

Com he dit, proposaré per al “com” unes vies d'actuació diferents d'aquelles que són correntment considerades com a úniques existents, a manca d'altres de millors; les quals, per la seva condició de residuals, no són bones i són de difícil o impossible viabilitat si volem assolir realment l'objectiu de l'Estat propi.

Amb intenció de claredat i simplificació em referiré, en un primer temps, al Poble català del Principat de Catalunya, de les quatre províncies; però per la natura de les tesis i propostes que exposaré en un segon temps, les podré estendre al conjunt del Poble de la nació catalana, al conjunt del territori nacional.

1. Marc jurídic.

Atès que les propostes polítiques a les que vull arribar són de caràcter bàsicament jurídic, sembla bo identificar els marcs jurídic (en plural) que regeixen i poden regir la vida política del Poble català (en particular en els aspectes que tenen a veure amb drets dels pobles).

Prenc com elements dels marcs jurídic, lleis, tractats, dictàmens i sentències. Però també documents d'origen acadèmic i textos d'experts reconeguts en matèria de Dret internacional i en drets dels pobles.

Per a la claredat del que vull exposar més endavant, es podrien representar en gràficament els diversos marcs jurídic que formen l'univers de textos que concerneixen al Poble català pel que fa al seu dret a l'autodeterminació i a un Estat propi. En forma de cercles concèntrics.

El minso marc jurídic més o menys propi del Poble català del Principat se'l representaria totalment tancat dintre del sistema jurídic-polític espanyol; és un primer marc de textos jurídic propis, els que el poder del marc espanyol li ha deixat elaborar. El camp jurídic espanyol es troba emmarcat, a la seva vegada, en l'ample marc jurídic internacional.

És un esquema mental que sembla evident en un primer temps, i a jutjar per la natura de les propostes i iniciatives més freqüentment formulades per associacions, moviments, plataformes i partits; és, fins ara, l'esquema de marcs jurídic més freqüentment concebut. Segons aquest esquema, amb les regles del joc democràtic que li ha deixat votar i adoptar l'Estat espanyol, el Poble català les pot aplicar –dintre del sistema polític espanyol- i aquesta seria la via obligada per fer valdre els textos de Dret internacional per intentar accedir al concert dels pobles que tenen Estat propi. Adoptar aquest esquema condueix a la insistència i a l'entestament dels esmentats moviments i plataformes en demanar i pressionar al Parlament de Catalunya perquè convoqui una consulta d'autodeterminació o que proclamï la independència. Assumir aquest esquema condueix també a grups i plataformes a voler reemplaçar els diputats i diputades del moment, creient o deixant creure que ells sí que convocarien des del Parlament la consulta d'autodeterminació o que hi proclamarien directament la independència. Ignoro si són conscients de la realitat, de la impossibilitat tècnica de dur a terme aquest programa des de l'interior dels òrgans de l'Estat espanyol, dels quals forma part el Parlament de Catalunya.

Un repàs atent dels textos més destacats dels marcs descrits i dels seus organismes i la consulta d'altres textos d'origen internacional, permet per una banda confirmar la previsió exposada i permet per altra banda concebre una altra visió del esquema representant els marcs jurídic que

concerneixen els drets del Poble català. I en conseqüència, permet bastir una estratègia alternativa procedint principalment des de fora del sistema polític espanyol, i, en conseqüència, des de fora del Parlament de Catalunya.

Sense pretendre ser exhaustiu, limitant-me als conceptes de “drets”, de “nació” i de “sobirania” aplicats a Catalunya i al Poble català, una tria de textos a prendre en consideració -per mal o per bé, desfavorables o favorables a la causa catalana- en cada u dels tres marcs, podrien ser els textos i documents que senyalo a continuació.

1.1 Els marcs jurídics català i espanyol

- Dictamen 269 del Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya sobre la Proposta de Reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 1er de setembre de 2005 .
- Proposta de Reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya Aprovada pel Parlament de Catalunya el 30 de setembre de 2005.
- Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006, decidit per les Corts Espanyoles.
- Constitució Espanyola de 1978.
- Lleis polítiques de l'Estat (compendi en edicions successives).

El Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, en el seu Dictamen número 269 de 1er de setembre de 2005 en resposta a la consulta del Parlament de Catalunya sobre la constitucionalitat de la proposta de 29 de juliol de 2005 de reforma de l'Estatut de Catalunya, fent repetides referències a l'article 2 de la Constitució Espanyola, ve a dir en quan al article 1.1 que en aquella proposta deia “Catalunya és una nació”: “El sentit de nació ha de ser diferent del que la Constitució predica de la Nació espanyola”. I més avall diu: “La diferència és l'atribució del concepte clàssic de sobirania que incorpora el terme nació a la Constitució”.

Sempre he pensat que era una manca de rigor -per part del Parlament de Catalunya- aplicar el terme de nació al Principat com si fos el conjunt de la Nació catalana, però comprenc que l'esquarterament administratiu al qual l'han sotmès els successius règims espanyols i francesos, justifica aquella simplificació de llenguatge per part dels legisladors catalans. Però el cas és que per poder considerar constitucional aquesta denominació aplicada al Principat, el Consell Consultiu va

haver de dir que el concepte de nació aplicat a Catalunya s'havia d'entendre de rang inferior i sense sobirania, concepte reservat -diu el propi Dictamen- a la Nació espanyola per via del sufragi universal i del principi de sobirania popular, es a dir la del conjunt de tot el poble de l'Estat espanyol.

Potser és bo aquí recordar l'accepció de sobirania: "Qualitat del poder d'un estat o d'un organisme que no està sotmès a cap altre poder". I això és el que el Consell Consultiu ens va recordar que Catalunya no havia de pretendre tenir, com a nació, si es volia que la Proposta de Reforma de l'Estatut fos considerada conforme amb la Constitució espanyola.

Dintre del marc tractat en aquest punt, recordem també que el Tribunal Constitucional té en la seva doctrina el principi que "autonomia no és sobirania".

A més d'aquestes limitacions, marcades des de Catalunya estant, una Comissió de les Corts espanyoles presidida per Alfonso Guerra va passar encara el "ribot" per la Proposta de Reforma de l'estatut d'autonomia de Catalunya que havia aprovat el Ple del Parlament el 30 de setembre de 2005, després de retocs suggerits pel Dictamen del Consell Consultiu de la Generalitat, i aquella Comissió va suprimir l'esmentat article 1.1 que deia "Catalunya és una nació".

Tot aquest intent del Parlament de Catalunya només va servir per acabar tornant al eufemisme "nacionalitat", com en l'Estatut de 1979. Però aquesta vegada ens havien dit -des de Barcelona i des de Madrid- que Catalunya no era una veritable nació i que no tenia sobirania. I així de clar i en textos de valor jurídic no ens ho havien dit fins aleshores, des de la restauració de la democràcia formal espanyola.

A més a més, l'Estatut va tornar de les Corts espanyoles amb un canvi important a l'article 3, que tracta precisament del marc polític, en el seu paràgraf segon. Atès que parlo del marc jurídic-polític on es troba Catalunya, interessa tenir-ho en compte.

El Parlament de Catalunya havia aprovat el redactat següent per aquest paràgraf: "Catalunya té en la Unió Europea el seu espai polític i geogràfic de referència i incorpora els valors, els principis i les obligacions que deriven del fet de formar-ne part."

Però la Comissió Guerra hi va afegir els mots "Estat espanyol" amés de "Unió Europea". Amb lo qual ara s'hi llegeix també que "Catalunya té en l'Estat espanyol el seu espai polític (...) i incorpora els valors, els principis i les obligacions que deriven del fet de formar-ne part."

I així es va donar a votar a la població l'actual Estatut d'Autonomia. Aprovat encara que de forma precària com és sabut.

Una professió de fe d'espanyolitat d'aquest nivell, declarant que Catalunya "incorpora els valors i els principis de l'Estat espanyol", no figura a cap altre estatut d'autonomia a l'Estat espanyol. És per si sola una mena de forma reduïda de nou "Decret de Nova Planta" modern, però aquesta vegada consta oficialment que ha estat aprovat en Referèndum per la població del Principat dins de l'actual Estatut d'autonomia. Cal esperar que en un futur procés d'autodeterminació del Poble català i de mediació per crear l'Estat propi, no ens sigui retret aquest article.

Coneixent aquest marc jurídic, i havent viscut les experiències del recent procés de reforma de l'Estatut de Catalunya, tenen molt poques, per no dir nul·les, probabilitats de reeixir les propostes i iniciatives que pretenen que el Parlament de Catalunya -que forma part del sistema polític espanyol i depèn d'ell com hem vist- organitzi una consulta d'autodeterminació del Poble català o que proclami la independència de Catalunya. I això, siguin quins siguin els polítics independentistes i nacionalistes catalans del moment, que tinguin càrrecs al Parlament o a altres organismes de l'Estat espanyol. Car no són les persones sinó aquells organismes i els seus reglaments, amb limitacions imposades per l'Estat, els qui no serveixen per a l'alliberament de la nostra Nació.

En aquest sentit, em va sorprendre en el seu moment, que en literatura política culta o acadèmica es basava aquest tipus de propostes en l'article 122 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006.

Vegem què diu l'article 122, que tracta de consultes populars:

"Correspon a la Generalitat la competència exclusiva per a l'establiment del règim jurídic, les modalitats, el procediment, l'acompliment i la convocatòria per la mateixa Generalitat o pels ens locals, en l'àmbit de llurs competències, d'enquestes, audiències públiques, fòrums de participació i qualsevol altre instrument de consulta popular, salvant el que disposa l'article 149.1.32 de la Constitució."

I què diu l'article 149.1.32 de la Constitució espanyola?

"1. L'Estat té competència exclusiva sobre les matèries següents:

(...)

32. Autorització per a la convocatòria de consultes populars per via de referèndum."

Es a dir, que la pretesa competència exclusiva de la Generalitat per convocar consultes populars està sotmesa a la competència exclusiva que té l'Estat per autoritzar-les. Amb lo qual, ens quedem on érem.

Abans de passar al marc jurídic internacional, què, sortosament, obra altres camins i altres procediments per a l'autodeterminació del nostre Poble, voldria rectificar –en el sentit de no posar les coses més difícils, en aquest cas- la lectura pessimista que fan de la Constitució Espanyola alguns independentistes mal informats.

Molts de nosaltres hem sentit citar alguna vegada l'article 2 de la Constitució Espanyola. El citen de memòria i el resumeixen dient que proclama “la indissoluble unitat d'Espanya”. Mentre que en realitat diu: “La Constitució es fonamenta en la indissoluble unitat de la Nació Espanyola (...)”.

Llegim-ho bé:

En primer lloc, de quina unitat parla la Constitució espanyola? No parla de la unitat d'Espanya com a país ni com a Estat. Parla textualment de “la indissoluble unitat de la Nació espanyola”. Quin inconvenient tenim els catalans en que els espanyols considerin indivisible la seva nació? El mal seria que la Constitució espanyola proclamés indivisible l'Estat, i no és el cas.

En aquest sentit seria molt arriscat que es modifiqués la Constitució Espanyola. Podrien aprofitar per canviar la indissoluble unitat de la Nació espanyola per la indissoluble unitat de l'Estat.

En segon lloc, la Constitució no diu proclamar la unitat de la Nació espanyola; no. Sinó que diu que la pròpia Constitució es fonamenta en la unitat de la Nació espanyola, considerant aquesta unitat com a preexistent a la pròpia Constitució. On és el problema? La unitat de la Nació espanyola es considerada prèvia i externa a la Constitució espanyola. On és el problema per al Poble de la Nació catalana, què és una altra nació?

Aclarides aquestes qüestions, ens hi hem de fer forts, deixar-nos de la nació veïna i pensar en la també indissoluble unitat de la nostra pròpia Nació catalana en el seu conjunt, objectivament diferenciada de l'espanyola.

També hem sentit citar pel mateixos independentistes de míting, sempre de memòria, l'article 8 de la Constitució espanyola.

Els entenen que diu que “l'exèrcit espanyol és el garant de la unitat d'Espanya”. Mentre que en realitat diu que “té com missió garantir la sobirania i independència de Espanya, defensar-ne la integritat territorial i l'ordenament constitucional”.

Vegem. Que Espanya ja és sobirana i independent és un fet, i els independentistes catalans no ho discutim. I ho continuarà sent quan la Nació catalana se'n hagi separat. Quin inconvenient podem tenir en que les seves forces armades garanteixin la sobirania i la independència d'Espanya?

Pel que fa a la “integritat territorial” -de la qual també en parlaré més endavant tractant del marc jurídic internacional- veiem que les forces armades, en aquest cas, no tenen la missió de garantir-la, sinó de defensar-la, així com l'ordenament constitucional. I s'ha d'entendre que quan es diu defensar militarment és en cas d'una agressió militar contra la integritat territorial o l'ordenament constitucional. Aleshores, atès que els independentistes catalans no preparem un atac militar contra d'integritat territorial d'Espanya, aquest article 8 de la Constitució no ens a de preocupar.

No em titlleu d'ingenuïtat pel que dic. Simplement demano que no ens facin por certs independentistes, creient exaltar així els ànims. Arrenquen un aplaudiment fàcil criticant la Constitució espanyola, però contribueixen de fet a la còmoda resignació del Poble català davant la imaginària impossibilitat de la independència.

Però hi ha més i molt important, en el bon sentit, sobre la qüestió. Els qui fan aquesta lectura excessivament pessimista sobre la missió del exercit segons la Constitució espanyola, ometen citar l'article 149.1.4 i altres de la mateixa Constitució que, a través de la competència exclusiva de l'Estat sobre la Defensa i les Forces Armades, les posen, a elles i al seu comandant suprem, el Rei, sota el control i l'autorització del President del Govern espanyol i a aquest sota el control de les Corts espanyoles.

No ens hem de deixar desmoralitzar i desmobilitzar pels esmentats independentistes mal informats. Contràriament al que semblen creure, l'acumulació de frustració no és mobilitzadora, ans al contrari. La recerca d'obertures reals, on vulgui que estiguin, és el missatge esperançat i mobilitzador.

Per acabar aquest ràpid repàs al marc jurídic espanyol que regeix a Catalunya mitjançant l'Estatut d'Autonomia, voldria parlar de la participació dels ciutadans a l'activitat política.

L'article 23.1 de la Constitució diu: "Els ciutadans tenen el dret a participar en els afers públics, directament o per mitjà de representants lliurement elegits en eleccions periòdiques per sufragi universal."

S'ha d'entendre que la Constitució espanyola es refereix, per definició, al dret a participar en afers públics de l'Estat espanyol i que les eleccions periòdiques, incloses les del Parlament de Catalunya serveixen per aquest fi. I també s'ha d'entendre que organitzar l'autodeterminació del Poble de la Nació catalana cap a creació d'un Estat propi no és, per definició, participar en els afers públics de l'Estat espanyol als què es refereix la Constitució. Som independentistes catalans i som demòcrates; però ser demòcrates no ens ha de limitar a ser-ho només i exclusivament dintre de la democràcia espanyola i amb les seves lleis. El dret a participar en els afers públics espanyols no ens serveix per participar a organitzar l'autodeterminació cap a la secessió i la creació de l'Estat propi. Masses independentistes s'ho han cregut, i així està d'encallat, fa anys, el procés cap a la independència. També podem ser demòcrates i participar al joc de majories i minories fora dels òrgans del sistema polític de l'Estat espanyol i de les seves eleccions. En particular per organitzar l'exercici del dret a l'autodeterminació, adoptar una Constitució Provisional Catalana i promoure la mediació internacional cap a la creació de l'Estat català. En parlaré en punts ulteriors.

També hi ha i han hagut, en altres estats, textos constitucionals i processos de independència que podríem dir que concerneixen al Poble català, però precisament perquè no el concerneixen, valgui la paradoxa o la broma. Car no són exemples vàlids per al cas del Poble català; però fan parlar d'ells a casa nostra i pertorben més que altra cosa -per la facilitat aparent de "tirar pel dret"- la reflexió i l'adopció d'una estratègia adaptada al cas català, que ens fa tanta falta.

Em refereixo als casos de la creació de nous estats a l'antiga Rússia soviètica i a la seva zona d'influència als Balcans, a l'Europa de l'Est i als països Bàltics.

No ens enganyem nosaltres mateixos, no somiem en falsos miratges, en limitar-nos a la simple crònica d'aquells processos de independència, què en molts casos van ser relativament fàcils i organitzats des de dintre del sistema oficial, a partir de l'enfonsament de la Unió Soviètica.

El marc jurídic de tots aquells estats que incloïen pobles diferenciats, tenien constitucions que reconeixien el dret d'aquests pobles a l'autodeterminació.

Era una peculiaritat d'aquells estats, inspirada de les tesis de Lenin, anteriors als catorze punts del 1918 del President Wilson dels Estats Units, sobre l'autodeterminació de certs pobles d'Europa.

El principi d'autodeterminació figurava ja a la Declaració de Drets dels Pobles de Rússia des de la Revolució de 1917, en virtut de la qual es va reconèixer la independència de Finlàndia aquell

mateix any.

La Constitució de la Unió Soviètica de 1924 va ser la primera del món en reconèixer aquest dret a les seves repúbliques. I a partir d'aleshores les seves successives Constitucions i les dels països satèl·lits -a partir de 1945 després de la Segona Guerra mundial- reconeixien el dret d'autodeterminació per a la secessió. De forma hipòcrita, diu el tractadista Allain Pellet i d'altres; car, al mateix temps, els moviments nacionalistes eren considerats com "desviacions burgeses" i eren durament reprimits.

Amb l'afebliment de la Unió Soviètica i dels estats de règim dit comunista, la repressió ja era menor o inexistent; però a les constitucions encara hi havia el dret a l'autodeterminació. Això ens explica la facilitat de moltes d'aquelles independències en els darrers vint anys a l'empara d'uns marcs jurídics quasi únics al món. Però d'altra banda, ens diu també que aquells procediments i processos per a creació de nous estats no són exemples aplicables al cas del Poble de la Nació catalana ni tant sols del Principat estricte.

A mida que van desapareixent les constitucions d'origen "leninista" dels estats d'Europa de l'antiga àrea soviètica, pràcticament ja no queden estats que recullin de forma explícita el dret a l'autodeterminació, encara que incloguin pobles diferenciats. Actualment, probablement només hi han dos estats al món que el recullin a la seva constitució: Un estat format per dues illes del Carib que formen l'Estat de Saint Kitts-Navis i l'Estat d'Etiòpia que reconeix el dret d'autodeterminació a nou tribus.

Constatem que els estats actuals en general no recullen a les seves constitucions -els qui en tenen- el dret a l'autodeterminació dels eventuais pobles o nacions que inclouen. Tot i que han subscrit la Carta de les Nacions Unides que proclama de forma universal aquest dret de tots els pobles. No és, ni molt menys, una excepció espanyola.

Això és possible en virtut del principi de Dret internacional dit de "d'autonomia constitucional", el qual emana principalment de la "Declaració de 1970 sobre els principis regint les relacions pacífiques entre Estats", adoptada per unanimitat a les Nacions Unides.

És inútil, doncs, criticar l'Estat espanyol pel fet que a la seva Constitució no figura el dret dels pobles a l'autodeterminació; però tampoc prohibeix aquest dret ni el pot prohibir. I, com ja he dit, esperem que no s'intenti una reforma de la Constitució; car, com ha passat amb la reforma de l'Estatut de Catalunya, el nou text podria ser políticament pitjor i més tancat que l'actual.

Amb el benentès que digués el que digués la Constitució espanyola, mentre el Poble català se sentí ser un poble diferenciats i poble d'una nació diferenciada, tenim la missió de trobar en cada situació

el procediment per dotar-nos d'un Estat propi.

Però no podem avançar cap a l'exercici del dret a l'autodeterminació per decidir el destí polític de la nostra Nació si ens entestem a insistir en l'enfrontament amb l'Estat espanyol des de dins del seu propi sistema polític, del qual ell posa les regles. Jugant en el seu camp i amb el reglament que ell posa, per dir-ho en termes de competició esportiva.

Si ens creiem que la Nació catalana s'ha de dotar d'un estat propi, el seu Poble s'ha d'organitzar a l'empara del Dret internacional, del qual exposaré seguidament alguns extrets de textos que considero importants pel cas de català.

1.2 Marc jurídic internacional

En aquest marc jurídic internacional, estem en el camp del Dret internacional, els tractats entre estats, els textos i els estudis són molt nombrosos i pel que fa al dret d'autodeterminació dels pobles, per a la secessió per crear un estat independent, s'ha de triar textos aplicables al cas del Poble català.

Segur que no els conec tots. Però per bastir una estratègia apropiada al cas català, basant-nos en els dos marcs jurídics que el concerneixen, el marc espanyol ja exposat i aquest marc internacional, del qual -amb els anys- he fet una tria de textos principals, i els hi exposaré alguns criteris que considero bàsics en el sentit que ens interessa:

- Carta de les Nacions Unides. San Francisco 1945.
- Enciclopèdia de les Nacions Unides i Tractats Internacionals. Filadèlfia 1985.
- Carta de les Nacions Unides. Comentari Article per Article. Paris 1991.
- Llei Internacional, Consecucions i Perspectives. Dordrecht, Holanda 1991.
- L'Autodeterminació en el Nou Ordre Mundial. Washington 1992.
- Integració Econòmica i Disgregació Política. Cambridge, Estats Units 1997.
- El Dret a l'Autodeterminació Fora de les Situacions de Descolonització. Paris 1999.
- Dret Internacional Públic. Paris (edicions successives).

La Carta de les Nacions Unides és considerada el tractat internacional matriu del dret dels pobles a l'autodeterminació per crear un estat propi. Pel que s'hi diu a l'article 2, paràgraf 2 i també a

l'article 55. Però, sobretot, pel que diuen del sentit d'aquests articles experts de prestigi internacional i jutges del Tribunal Internacional de Justícia de les Nacions Unides.

Recordem el paràgraf 2 de l'article 1 de la Carta:

“Desenvolupar entre les nacions unes relacions amistoses basades en el respecte del principi d'igualtat de drets i d'autodeterminació dels pobles, prendre totes aquelles mesures apropiades per enfortir la pau universal.” I l'article 55 reprèn i repeteix el mateix principi d'igualtat de drets dels pobles i del seu dret a l'autodeterminació.

Aquests redactats que presento venen de la traducció literal del original en anglès què empra el mot “self-determination”. És la versió que hem de prendre i difondre els catalans. Car a la versió en espanyol, aquest article no conté el mot “autodeterminació”; substitueix el dret a l'autodeterminació pel “derecho a la libre determinación”.

Aquest canvi és important, car als diccionaris l'accepció del mot autodeterminació és clara i en totes les llengües ve a ser sempre així: “Acció per la qual un poble, dins un marc territorial, decideix lliurement el seu destí polític, especialment constituir-se en entitat estatal independent.”

Ben entès, els mots “dret a la lliure determinació” de la versió en llengua espanyola tenen un altre significat i no inclouen el dret d'un poble a constituir-se en entitat estatal. I això embolica a voltes el debat amb els especialistes de Dret internacional de pensament espanyol. Per això els catalans ens hem d'aferrar al redactat de l'original en llengua anglesa.

Hi ha una trista anècdota sobre aquesta qüestió què té la seva importància entre catalans. Parlo de la versió catalana de la Carta de les Nacions Unides editada per l'Associació per a les Nacions Unides a Catalunya. Si no ho han corregit darrerament, l'edició que tinc és la traducció literal de la versió espanyola. En conseqüència, parla del dret a la lliure determinació i no del dret a l'autodeterminació. Que hi farem? Paciència i no aturar la lluita i la difusió de les nostres idees i conviccions.

Les nostres conviccions sobre els drets dels pobles i del Poble català en particular a dotar-se d'un Estat propi, es veuen confortades per nombrosos estudis i desenvolupaments de l'article 1.2 citat de la Carta de les Nacions Unides.

Cito alguns exemples:

- El Jutge del Tribunal Internacional de Justícia de les Nacions Unides, Kéba Mbaye, en el llibre de Comentaris article per article de la Carta de les Nacions Unides, abans citat, diu: “Considero que l'article 1, paràgraf 2, i l'article 55 de la Carta es refereixen als drets dels pobles i a llur igualtat. Un

poble sense estat no té menys drets. Ell roman sobirà i posseeix drets al mateix títol que els altres, dins d'una estricta igualtat.”

El també Jutge del Tribunal Internacional de Justícia de les Nacions Unides, Mohammed Bedjaoui, escrivia l'any 1990: “(...) Després de l'acompliment del dret a l'autodeterminació dels pobles colonials, una altra pàgina sembla obrir-se, la del dret a l'autodeterminació de la segona generació, apuntant al dret de secessió al si d'un Estat, en nom d'una identitat nacional reivindicada per un poble havent pertangut fins aleshores a una mateixa unitat estatal.”

El professor de Dret internacional de la Universitat Europea de Florència, Antonio Cassese, diu sobre la validesa de l'esmentat principi del dret a l'autodeterminació i de igualtat dels pobles: “No s'ha d'oblidar un gran mèrit de les Nacions Unides, el d'haver progressivament transformat un postulat polític i una norma programàtica que la incorporava -l'article 1, paràgraf 2 de la Carta- en un dels principis jurídics fonamentals de la comunitat internacional dotats de la força jurídica especial pròpia de *jus cogens*.”

Val la pena aclarir que, segons l'article 53 de la Convenció de Viena de 1969 sobre el dret dels tractats, aquesta qualitat de força jurídica especial de *jus cogens* significa que en cas de conflicte amb un altre text internacional, la Carta és norma imperativa del Dret internacional general, reconeguda per la comunitat internacional en el seu conjunt, en tant que norma de la qual cap derogació és permesa i que només pot ser modificada per una altra norma del Dret internacional que tingui caràcter de *jus cogens*.

Aquests comentaris de prestigiosos experts posen en evidència la força que ens pot donar l'article 1, paràgraf 2 de la Carta de les Nacions Unides, si ens decidim a fer-lo valdre com a Poble català per accedir al reconeixement com a subjecte de Dret internacional.

Hem vist que el Jutge Kéba Mbaye considera que aquest article reconeix tots els pobles sobirans per igual. Recordem el marc jurídic espanyol, on diferents fonts li neguen al Poble català la seva qualitat de sobirà. Acollint nos al Dret internacional i a la Carta de les Nacions Unides se li reconeix la sobirania que el marc espanyol li nega. I això està en la natura del Dret, la contraposició de fonts de dret i la defensa dels interessos de cada part.

Estem parlant del dret dels pobles a l'autodeterminació. Bé doncs, de quin poble de la Nació catalana hem de parlar a casa nostra? De moment apunto el que diu el Jutge Mohammed Bedjaoui al seu extens tractat "Llei Internacional, Consecucions i Perspectives" abans citat. Ens hi recorda, per exemple, que el Tribunal Internacional de Justícia de les Nacions Unides ha emès dictàmens dient que en el cas de consultes d'autodeterminació, s'ha de fer la distinció entre "poble" i "població". És a dir, el poble subjecte del dret a l'autodeterminació és, per definició, el poble que no té un estat propi, encara que no correspongui al conjunt de la població. Però la part de població que se sent formar part d'una altra nació que ja té el seu estat, no és, per definició, subjecte del dret a l'autodeterminació per tenir un estat. I no hauria de ser convocat a votar en la consulta.

Ben entès, la presa en consideració i l'assumpció d'aquests dictàmens del Tribunal Internacional de Justícia de les Nacions Unides, poden permetre adoptar una estratègia molt diferent de la emprada majoritàriament fins ara. En parlarem més endavant.

Abans de proposar opcions d'estratègia a adoptar, voldria parlar del interessant estudi fet l'any 1997 pel Buró Nacional de Recerca Econòmica, a Cambridge, als Estats Units, per part de professors de la Universitat de Harvard. Es titula "Integració Econòmica i Disgregació Política". I desenvolupa tesis com les següents: "La liberalització del comerç i la talla dels països estan en relació inversa", "La globalització dels mercats va de la mà amb el separatisme polític". I d'altres tesis en la línia de demostrar que començava un període de creació de nous estats al món desenvolupat com a efecte i causa del lliure comerç internacional.

Aquestes previsions de secessions i creacions de nous estats, fetes l'any 1997, d'origen econòmic, van en el mateix sentit que les previsions que he citat del Jutge Mohammad Bedjaoui fetes el 1990, en el mateix sentit i d'origen jurídic internacionals. I com sabem, ambdues previsions han estat àmpliament confirmades per la història de creació de nous estats dels darrers anys.

Atesa la força que ens donen els documents esmentats, conscientment, no prenc com a base de reflexió els denominats Pactes de 1966. Segons Patrick Daillier i Allain Pellet, al llibre "Dret internacional públic" citat, aquells pactes, malgrat que recullen també l'article 1, paràgraf 2 de la Carta de les Nacions Unides, van ser, en realitat, uns desenvolupaments reduccionistes d'aquell principi de dret de tots els pobles. I eren orientats a resoldre uns casos molt concrets. En el fons, deixen a cada estat la facultat d'interpretar-los. De fet, es considera internacionalment que amb la mera participació dels membres de una nació sense estat al sistema democràtic de l'estat de la nació dominant -via drets civils i polítics individuals- ja es compleixen els esmentats pactes.

En un procés del Poble català cap a la creació d'un Estat propi, fer valdre aquells pactes ens faria més nosa que servei.

Finalment, uns mots sobre el principi internacional del dret dels estats a la seva integritat territorial, reconegut per la Resolució 56/6 de 1995 de les Nacions Unides (recordem que la Constitució espanyola també en parla). Però, sortosament en el mateix text, després de reafirmar “el dret inalienable a l'autodeterminació”, tracta “el principi d'integritat territorial dels estats sobirans”; precisant, però, que aquest principi només és aplicable als estats que respectin la igualtat de drets dels pobles i el dret a l'autodeterminació.

Potser és una contradicció d'aquella Resolució de les Nacions Unides; però, com he dit abans, la confrontació de drets és el camp del Dret i del Dret internacional.

Queda ja clar que el marc jurídic espanyol, que nega al Poble català la categoria que el marc internacional li reconeix, no és el marc on li convé al Poble català entaular la confrontació jurídica

2.- Adopció d'una estratègia

Coneixent els diferents marcs jurídics que concerneixen al Poble català per que fa al dret a l'autodeterminació, s'hauria d'adoptar una estratègia que presentés bones probabilitats d'èxit cap a la consecució d'un Estat català reconegut.

Crec que estem en presència dues propostes de camins o estratègies que destaquen principalment:

- L'autodeterminació organitzada des de òrgans polítics de l'Estat espanyol.
- Organitzar l'autodeterminació des de fora dels òrgans polítics de l'Estat espanyol.

2.1 L'autodeterminació organitzada des de òrgans polítics de l'Estat espanyol

L'estratègia més coneguda consistiria en fer que el Parlament de Catalunya convoqués una consulta d'autodeterminació de la població del Principat, preguntant si aquesta població vol tenir un Estat propi català.

Aquesta estratègia ha sigut abonada, en bona part, per la creença que l'article 122 de l'actual Estatut d'autonomia dona competència a la Generalitat per organitzar consultes populars. Ja he dit en el punt corresponent el que penso sobre aquesta qüestió i crec haver demostrat, malauradament, que el propi article 122 de l'Estatut diu, en remetre a l'article 149.1.32 de la Constitució Espanyola, que qui té les competències per autoritzar o no una consulta o referèndum és l'Estat espanyol. I la Llei

de Consultes Populars que ha preparat la Conselleria de Governació i que ara és tramitada al Parlament de Catalunya, també diu que l'Estat tindrà "l'última paraula".

Però malgrat tot, aquesta estratègia és la més coneguda perquè ha sigut divulgada per plataformes, moviments reivindicatius i grups de pressió sobiranistes i de "lobby", que per la seva natura organitzen accions de carrer i manifestacions que els hi han donat popularitat. Però aquesta qualitat de popularitat no és una prova de bondat de les seves propostes i projectes.

Ja he recordat al punt corresponent que, el Parlament de Catalunya i el Govern de la Generalitat, són òrgans del sistema polític espanyol i depenen d'ell en tot lo que depassa els afers que el sistema espanyol els hi confia. També he recordat que el marc jurídic espanyol no li reconeix al Poble català la seva condició de sobirà que la Carta de les Nacions Unides dona a tots els Pobles per igual. Tota aquesta situació és la causa de les conseqüents resolucions de la Mesa del Parlament de Catalunya -amb majoria de diputats independentistes i nacionalistes- de no acceptar a tràmit diverses Iniciatives Legislatives Populars de projectes sobiranistes que li han presentat algunes plataformes de les que he citat.

Efectivament, en la hipòtesi que el Parlament de Catalunya portés a execució una iniciativa per fer valdre el dret a l'autodeterminació del Poble Català, la previsió altament probable és que no es podria dur a terme o romandria sense resultat pràctic. Car seria fàcilment impugnable immediatament o anul·lada a tots els efectes pel sistema espanyol i també davant de la comunitat internacional, per la seva majoria democràtica. I, en aquest cas, havent iniciat el procés des de un organisme del sistema polític espanyol -el Parlament de Catalunya-, els estats i la multiforme comunitat internacional haurien de respectar el principi de no ingerència en un "afers intern" d'un estat. Car, efectivament, des de Catalunya s'hauria iniciat i conduït el procés -si s'arribés a iniciar- des de l'interior del sistema polític del propi Estat espanyol.

Potser els valedors d'aquesta estratègia ja compten amb aquesta oposició i negativa del sistema polític espanyol per denunciar-la davant la comunitat internacional; però per les raons que ja he exposat, no és probable que aquesta denuncia pogués ser atesa.

Cercant coherència en les propostes d'aquesta estratègia d'actuar des de dins del sistema polític espanyol per exercir l'autodeterminació, és de suposar que emanen de la convicció que el Poble

català (del Principat) està sotmès exclusivament al marc jurídic espanyol i que només a través d'ell pot accedir al marc internacional. Això podria explicar dues característiques genèriques d'aquestes propostes:

- Fer poques o nul·les referències a la igualtat dels pobles i al seu dret a l'autodeterminació, proclamats per les Nacions Unides.
- Basar les possibilitats de crear un Estat català en l'eventual evolució de l'Estat espanyol cap a formes superiors de democràcia que facilitin l'autodeterminació i la secessió.

Em sembla evident que hi ha poques probabilitats que l'Estat espanyol assoleixi aquest alt nivell de democràcia en un marge de temps previsible. Lo qual redueix molt les probabilitats d'èxit final si s'adopta aquesta estratègia.

Però tot i suposant que el Parlament de Catalunya o el Govern de la Generalitat pogués convocar una consulta d'autodeterminació, aquesta presentaria uns defectes i inconvenients importants.

El primer inconvenient és que la consulta tractaria d'un eventual Estat català limitat al Principat. Suposo que això no preocupa en gran mesura els valedors d'aquest procediment, i per la meua part no pretenc fer-ne un tema de debat en el marc d'aquest Congrés.

L'altre inconvenient important seria el fet d'utilitzar per a la consulta d'autodeterminació del Poble català el cens estadístic de població, el mateix que en les eleccions periòdiques i que comprèn tota la població major d'edat de ciutadania espanyola resident al Principat amb anterioritat d'un mes. Això pot semblar normal o fins i tot just, però no ho és. Recordem que el Jutge del Tribunal Internacional de Justícia de les Nacions Unides, Mohammed Bedjaoui, comenta en el seu tractat de Llei internacional cita un dictamen d'aquell Tribunal Internacional en el sentit que "senyala una distinció categòrica entre població i poble en relació al dret dels pobles a l'autodeterminació".

En el cas de Catalunya, no respectar el sentit d'aquest dictamen significaria preguntar si volen un estat a persones que se senten membres de la Nació espanyola i que ja tenen un estat, l'Estat espanyol.

Que em perdonin els congressistes valedors d'aquesta opció estratègica si no la he interpretat correctament. També comprendran que jo no en soc partidari i no la defensaré a l'hora de les conclusions del Congrés. Perquè soc partidari de la opció que exposaré tot seguidament.

2.2 Organitzar l'autodeterminació des de fora dels òrgans polítics de l'Estat espanyol

Basant-me en la realitat dels dos marcs jurídics exposats, l'espanyol i l'internacional, proposo aquesta opció estratègica perquè el Tercer Congrés Catalanista impulsi que sigui preparat i dut a terme l'exercici del dret a l'autodeterminació del Poble de la Nació catalana, organitzat des de fora dels òrgans del sistema polític espanyol -Parlament de Catalunya inclòs- pel propi Poble català. Conduint el procés com a "afer extern" a l'Estat espanyol, de forma que la mediació internacional pugui actuar. Amb el ben atès que no prenc model en les denominades "consultes populars per la independència de Catalunya" dels tipus Arenys de Munt, tot reconeixent que exploren aquesta via en una mena d'assaig a escala reduïda. No en prenc model car fa temps que els creadors de l'Agència del Cens Nacional del Poble Català hem estudiat i preconitzat aquesta via què, complementant-la, proposo aquí com a opció estratègica per organitzar una consulta efectiva d'autodeterminació del nostre Poble.

Resumeixo seguidament alguns elements o principis que poden conformar l'estratègia que proposo.

Quan es diu, amb raó, que "s'ha acabat la via autonòmica", i que s'ha d'anar cap a la independència, s'ha de ser conseqüent, i no s'ha de pretendre utilitzar, per anar cap a la independència, aquella mateixa via autonòmica que es desqualifica. Sotmesa com està al poder majoritari de l'Estat espanyol, la via autonòmica no ha servit ni per obtenir un Estatut d'autonomia moderat que havia aprovat el Parlament de Catalunya per àmplia majoria absoluta. Siguem assenyats i adoptem una altra via per organitzar la veritable consulta d'autodeterminació, cap a la creació d'un Estat català que la mediació internacional pugui ajudar a que sigui reconegut.

Si s'assumeix bona part del que he exposat fins aquí, i en particular els elements relatius als marcs jurídics, aquesta opció inclou considerar molt baixa o nul·la -a mig termini de sis o vuit anys- la probabilitat que el Parlament de Catalunya o el Govern de la Generalitat convoquin una consulta d'autodeterminació per crear un Estat català o que proclamïn la independència; és a dir, aconseguint amés, una mediació internacional efectiva per iniciar un període de negociacions amb la comunitat internacional i amb l'Estat espanyol per al reconeixement d'un nou Estat català.

Afirmo, però, que malgrat les limitacions evidents que hem vist que els imposa el sistema jurídicopolític espanyol, els elegits independentistes i nacionalistes conseqüents són necessaris, en el major nombre possible, al Parlament de Catalunya i a tots els òrgans de l'Estat espanyol i a la seva representació al Parlament Europeu. Des d'allà poden dur a terme la important tasca necessària de

preservar la integritat de la Nació catalana en tots els àmbits: Cultural, social, escolar, econòmic, industrial, productiu, del medi ambient, de la integritat física, etc, etc. Mantenir i augmentar al màxim la integritat de la Nació catalana, construint-la dia a dia; el que es coneix en Dret internacional públic com “nation building”. Ho han fet, ho fan i ho podent fer millor, si els electors independentistes i nacionalistes no s’abstenen a les eleccions i els voten massivament. Car per aquesta tasca, que també és necessària per a la independència, no s’ha acabat la via autonòmica.

D’altra banda, hi ha entitats de la societat civil que han pres consciència de la impossibilitat del Parlament de Catalunya i del Govern de la Generalitat per organitzar l’autodeterminació del Poble català o per proclamar la independència. Conscients d’aquesta realitat, aquestes entitats no formen part de les que pressionen als diputats i diputades independentistes i nacionalistes per demanar que facin allò que no poden fer des del Parlament, com seria organitzar l’autodeterminació del Poble català o proclamar la independència. I tampoc els hi reprotxat que no ho facin.

Aquestes entitats coneixen, comprenen i assumeixen la situació descrita dels diputats i diputades independentistes i nacionalistes al Parlament de Catalunya; però no accepten que el Poble de la Nació catalana continuï per més temps sense exercir els drets de Poble sobirà que li reconeix el Dret internacional. En conseqüència, estan decidides a preparar i organitzar -des de la societat civil- una consulta d’autodeterminació del Poble de la Nació catalana constituït en ens col·lectiu, en qualitat de Poble sobirà subjecte de Dret internacional. I tenen contactes iniciats amb grups internacionals d’observadors i mediadors en processos d’autodeterminació sobre la secessió.

Aquests dos blocs de forces del nostre Poble, els elegits independentistes i nacionalistes conseqüents, i les entitats de la societat civil disposades a organitzar la consulta efectiva d’autodeterminació -conscients que el Parlament de Catalunya no la pot organitzar-, han de contribuir al procés de construcció de la Nació catalana i a la preparació de la consulta efectiva d’autodeterminació. I això amb tota l’eficàcia necessària i possible. Aquesta eficàcia pot ser major i més ben orientada en cada un dels dos camps d’actuació, si està coordinada mitjançant una entesa o pacte entre els dos blocs. Aquest pacte hauria de llevar ambigüitats i sobreentesos irrealistes i clarificar quines tasques pot realment dur a terme cada una de les parts, en el procés de reconstrucció nacional i cap a la creació de l’Estat català.

Si s’assumeix que la consulta d’autodeterminació del Poble català s’ha d’organitzar des de fora dels òrgans polítics de l’Estat espanyol, el nostre Poble no està sotmès a les divisions administratives i

polítiques que els sistemes dels Estats espanyol i francès imposen als nostres elegits dins d'aquells sistemes polítics. El Poble català pot així retrobar la seva unitat nacional tot preparant la consulta d'autodeterminació en la seva qualitat de poble sobirà que el Dret internacional reconeix a tots els pobles. I fer patent la seva existència i el seu contenciós amb els Estats espanyol i francès que usurpen la seva sobirania.

En el mateix sentit de fer valdre drets assolint-los fora dels sistemes polítics actuals, i atenent als dictàmens citats del Tribunal Internacional de Justícia, fent la distinció entre poble i població en relació al dret a l'autodeterminació, cal promoure la inscripció voluntària al Cens de persones que es declaren membres del Poble català d'arreu dels territoris de la Nació per exercir el dret a l'autodeterminació. Si parlem d'un Cens nacional únic i conforme als criteris citats del Tribunal Internacional de Justícia de les Nacions Unides, deixa de ser un obstacle que les persones que se senten membres de la Nació catalana siguin minoria en algun dels territoris de la Nació.

Assumint l'extensió del territori nacional, el Poble català es pot presentar a la comunitat internacional com a comunitat nacional que no té altra via de representació democràtica i acció política que aquesta via que ell mateix es dona. Car, per definició i per lògica pràctica constatada, cap òrgan dels sistemes polítics espanyol i francès representa el conjunt del Poble català. Aquesta raó reforça, si calia, l'opció de prendre com a subjecte de Dret internacional el conjunt de la Nació i no limitar-nos al Principat.

En aquest sentit, assumir l'extensió territorial del conjunt de la Nació, el bloc format pels elegits independentistes i nacionalistes conseqüents del que he parlat es pot estendre també als elegits independentistes i nacionalistes de tots els territoris de la Nació. I també haurien de ser destinataris d'aquesta proposta si el Plenari del Congrés l'adopta.

Si el Congrés presenta la proposta d'un pacte d'aquestes característiques i és acceptat i subscrit pel bloc d'elegits i candidats polítics i pel bloc d'entitats adients, estaríem parlant d'un "Pacte Nacional per a l'Autodeterminació". I crec que seria un pas endavant important per encarar, de forma creïble amb decisió i força, el camí adequat cap a l'autodeterminació del Poble de la Nació catalana i la secessió per constituir l'Estat català.

Si aquest Pacte Nacional per a l'Autodeterminació s'acaba formalitzant, les parts n'acordaran el contingut i la forma d'expressar-lo. Però de moment em permeto apuntar de forma genèrica alguns punts que penso que cada part hauria d'assumir, d'acord amb les finalitats descrites del Pacte.

Per part del bloc d'elegits i candidats independentistes i nacionalistes conseqüents:

- Declarar que és el que poden fer i estan disposats a fer al Parlament de Catalunya o a altres òrgans polítics, en la línia de preservar íntegra la Nació catalana i continuar-ne la construcció o “nation building”. I, eventualment, senyalar tota altra acció que considerin nacionalment convenient i que puguin assumir.
- Declarar o donar a entendre que des de els càrrecs que ocupen o aspiren a ocupar, no es pot convocar o organitzar la consulta d'autodeterminació o proclamar la creació de l'Estat català, de forma efectiva i real.
- Col·laborar amb el bloc de les entitats del Pacte per trobar finançament i altres recursos per a la preparació de la consulta nacional efectiva d'autodeterminació.
- Participar mitjançant delegats a reunions de coordinació entre els dos blocs del Pacte.
- Promoure l'ampliació del Pacte a altres elegits i candidats als òrgans polítics dels Estats espanyol i francès de tot el territori nacional català que compartint-ne els punts el puguin subscriure.

Per part del bloc d'entitats de la societat civil:

- Preparar la Consulta d'autodeterminació del Poble català mitjançant la promoció, elaboració i custòdia d'un Cens nacional d'acord amb els criteris dels dictàmens dels Tribunal Internacional de Justícia de les Nacions Unides abans mencionats en relació a la noció de “poble” subjecte del dret a l'autodeterminació. Un Cens de lliure inscripció de les persones del conjunt de territoris de la Nació catalana que se'n declarin membres i no es considerin membres de la Nació espanyola ni de la francesa. Existeixen actualment entitats registrades amb aquesta finalitat social reconeguda, però es podrien registrar altres entitats.
- Redactar una proposta de Constitució Catalana provisional pel període actual sense Estat; i sotmetre-la a l'aprovació dels inscrits d'aquell moment a l'esmentat Cens Nacional del Poble Català.
- Crear l'Assemblea Nacional del Poble Català amb representants de tots els territoris de la Nació, elegits per votació pels inscrits al Cens en aquell moment.
- Mantenir relacions amb grups de mediadors i d'observadors internacionals en processos d'autodeterminació i secessió.

- Convocar i organitzar, amb el Cens del Poble català, el que en Dret internacional públic es coneix com a “autodeterminacions interiors”. Què no panteixen la secessió, sinó qüestions com el reconeixement de la llengua, l’escolarització en la pròpia llengua, Etc.
- Convocar i organitzar en un moment oportú una consulta nacional d’autodeterminació del Poble de la Nació catalana sobre la creació d’un Estat propi amb observadors internacionals reconeguts, utilitzant el propi Cens del Poble català..
- Descarregar els elegits independentistes i nacionalistes conseqüents de l’obligació impossible de complir d’organitzar l’autodeterminació del Poble català o de proclamar la independència des dels òrgans del sistema polític de l’Estat de la Nació aliena.
- En els moments de les diferents eleccions, cridar a votar -de forma genèrica- les candidatures que prometin treballar en la línia descrita sense prometre fer allò que és sabut que no podran fer des dels òrgans de l’Estat espanyol als quals es presenten; com convocar un referèndum d’autodeterminació per a la secessió o proclamar la Independència.
- Participar mitjançant delegats a reunions de coordinació entre els dos blocs del Pacte.
- Promoure l’ampliació del Pacte a altres entitats de tots el territoris de la Nació catalana que, compartint-ne els punts el puguin subscriure.

Punts i principis com aquests o d’aquesta natura, farien d’aquest Pacte el lloc de la possible unitat nacional catalana ideològicament transversal. I el lloc on es pensi i s’actui exclusivament en funció de l’eix Nació Catalana versos Estats espanyol i francès.

Ben entès, això requereix bandejar “tics” del passat i repensar el projecte nacional català amb visions i idees noves. El Poble català disposa de dirigents que en són capaços i en pot generar d’altres més.

Si el Plenari de l’àmbit de Política adopta i aprova els principis i l’esperit d’aquesta opció estratègica, s’hauria de veure la forma que se li dóna a la conclusió final, dins del conjunt harmonitzat de conclusions amb els altres àmbits del Tercer Congrés Catalanista a adreçar als estaments que el Congrés cregui convenient.

Albert Bertrana i Bernaus

President de l’Agència del Cens Nacional del Poble Català

=====

Barcelona, 16 de setembre de 2009